

Kırsal Kalkınma Bağlamında Bursa’da İpek Böceği Yetiştiriciliği Üzerine Bir Araştırma*

A Research on Silkworm Breeding in Bursa within the context of Rural Development

HASAN MEMİŞ^{a,**} , KÜBRA AKGÜL^{b,}

^a Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Balıkesir, Türkiye

^b Mezun Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye

(Gönderim Tarihi/Received: 13.12.2021; Kabul Tarihi/Accepted: 28.12.2021)

ÖZ Bir ülkede yaşayan insanların refah düzeyinin artırılması, aynı zamanda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının iyileştirilmesi ile ilgili çabalar ekonomik kalkınma olarak tanımlanmaktadır. Kırsal kalkınma, bölgesel kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın alt kolları olarak ele alınan konulardır. Kırsal kalkınma, kırsalda yaşayan insanların hayat kalitelerini iyileştirmeye yönelik faaliyetleri ifade etmektedir. Bursa, Osmanlı döneminden beri ipekçiliğin başkenti olarak anılmaktadır. 19. yy’da Osmanlı’nın ilk ipekçilik okulu olan Harir Darü’t-talimi Bursa’da açılmıştır. Osmanlı’nın son dönemlerinde yabancılara ait fabrikaların büyük bir kısmı Bursa’da bulunmaktadır. Ülkenin ilk büyük ipekçilik kooperatifi Bursa’da kurulmuştur. Günümüzde Bursa ili eski ipekçilik günlerini aramaktadır. Çalışmanın amacı Bursa’da ipek böceği üretiminin kırsal kalkınmaya etkisini ortaya koymaktır. Bu bağlamda ipek böceği üreticileri ile anket yapılmış, çeşitli sonuçlar elde edilmiş ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal kalkınma, ipek böceği yetiştiriciliği, Bursa

JEL Sınıflandırması: O18, E23, R58

ABSTRACT Efforts to increase the welfare level of people living in a country, as well as to improve the economic and socio-cultural structure, are defined as economic development. Today, this concept is divided into more than one sub-branch. These branches are rural development, regional development and sustainable development. Rural development is the development arm that includes plans to improve the quality of life of people living in rural areas. Bursa is known as the capital of sericulture in the Ottoman period. Harir Darü’t-talimi, the first sericulture school of the Ottoman Empire, was opened in Bursa in the 19th century. In the last period of the Ottoman Empire, most of the factories belonging to foreigners were located in Bursa. The country's first large sericulture cooperative was established in Bursa. Today, Bursa province is looking for the old sericulture days. The aim of the study is to reveal the effect of silkworm production on rural development in Bursa. In this context, a survey was conducted with silkworm producers, various results were obtained and some suggestions were made.

Keywords: Rural development, silkworm breeding, Bursa

JEL Classification: O18, E23, R58

* Bu çalışma Kübra AKGÜL’ün “Kırsal Kalkınma Bağlamında Türkiye’de İpekböcekçiliği: Bursa İli Örneği” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiş ve hiçbir yerde yayımlanmamıştır.

** Sorumlu yazar / Corresponding author.

E-posta adresi / E-mail address: hasan.memis@balikesir.edu.tr (H. Memiş)

1. GİRİŞ

1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre Türkiye’de toplam nüfusun %24’ü kentlerde yaşamak iken, 2010 yılında bu rakam %76’ya ulaşmıştır. Daha sonraki dönemlerde de kentleşme hızlı bir şekilde artmıştır. TÜİK’in 4 Şubat 2021 tarihinde yayımladığı 2020 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre; Türkiye’de 2019 yılında nüfusun %92,8’i il ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Bu oran, 2020 yılında %93’e yükselmiştir. Görüldüğü gibi Türkiye’de yoğun bir kentleşme süreci yaşanmaktadır. Köyden kente göçün, üretim ve üretim sonrası yaşanan zorluklar, iş imkânlarında ortaya çıkan azalma, yoksulluk, mahrumiyet gibi birçok nedeni vardır. Daha rahat ve kaliteli bir hayat yaşamak umuduyla insanlar şehirlere göç etmektedir. Ancak kentleşme sürecinin de ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda ciddi sorunları beraberinde getirdiği bilinen bir gerçektir.

Bir ülkede yaşayan insanların refah düzeyinin artırılması, aynı zamanda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının iyileştirilmesi ile ilgili çabalar ekonomik kalkınma olarak tanımlanmaktadır. Kırsal kalkınma, bölgesel kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın alt kolları olarak ele alınan konulardır. Kırsal kalkınma, kırsalda yaşayan insanların hayat kalitelerini iyileştirmeye yönelik faaliyetleri ifade etmektedir.

Bursa, Osmanlı döneminden beri ipekçiliğin başkenti olarak anılmaktadır. 19. yy’da Osmanlı’nın ilk ipekçilik okulu olan Harir Darü’t-talimi Bursa’da açılmıştır. Osmanlı’nın son dönemlerinde yabancılara ait fabrikaların büyük bir kısmı Bursa’da bulunmaktadır. Ülkenin ilk büyük ipekçilik kooperatifi Bursa’da kurulmuştur. Ancak günümüzde Bursa eski ipekçilik günlerini arar hale gelmiştir.

Çalışmanın amacı Bursa’da ipek böceği üretiminin kırsal kalkınmaya etkisini ortaya koymaktır. Bu bağlamda makalede önce kırsal kalkınma ve Bursa’da ipekçilik konuları ele alınacak, sonra ipek böceği üreticileri ile yapılan anket çalışmasına yer verilecek, daha sonra da anket yoluyla elde edilen bilgiler değerlendirilerek çeşitli sonuçlara ulaşılabilecek ve bazı önerilerde bulunulacaktır.

2. KIRSAL KALKINMA

Bir ülkede yaşayan insanların refah düzeyinin artırılması, aynı zamanda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının iyileştirilmesi ile ilgili çabalar olarak tanımlanan kalkınma, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin sorunlarına yönelik bir kavramdır. Bu bağlamda söz konusu ülkeler kendilerine kalkınma hedefleri belirlemede, bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla çeşitli politikalar ve projeler ortaya koymaktadır (Bostan ve Gül, [2017](#): 64). Sürdürülebilir kalkınma bölgesel kalkınma ve kırsal kalkınma, kalkınma kavramı kapsamında ele alınan konulardır.

Günümüzde adına sıkça rastladığımız sürdürülebilir kalkınma, var olan bireylerin, ellerindeki kaynağı ölçülü şekilde kullanmasını ve gelecekte doğacak olan nesilleri de bu kaynakları kullanma hakkından mahrum etmemek üzerine kuruludur. Sürdürülebilir kalkınmanın temel hedefleri dünya kaynaklarının ölçülü ve geri dönüşüm esası ile kullanımınıdır (Oygür, [2014](#): 89).

Bölgesel kalkınma ülkelerin, kendi bütüncül kalkınmalarını gerçekleştirme isteğinden yola çıkarak, diğer bölgelere nispeten daha az gelişmiş bölgelerin sosyal, ekonomik, siyasi olarak kalkınmasını sağlamak, az gelişmiş bölgelerin gelişmiş bölgelerle olan ilişkisini artırarak aralarındaki var olan gelir uçurumunun azaltılmasına yönelik filleri içeren kalkınma türüdür (Ayna, [2011](#): 14).

Kırsallık gelişmiş ülkelerde de mevcuttur ancak kırsal olanaksızlık hali çoğunlukla az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde yaygındır. Ülkeler kırsala yönelik politikalar ile kırsalda yaşayan

insanların durumunu iyileştirilmeyi amaçlamaktadır. Bu durumdan hareketle kırsal kalkınma kentsel alanların dışında bulunan dezavantajlı yaşam ve çalışma ortamlarında, mevcut doğal kaynakların istismarına neden olmadan, uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilerek, hayat standartlarının ve gelir düzeylerinin yükseltilmesi, refahın artırılması, bu bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılığının kaldırılması, tarımsal yapının iyileştirilmesi, tarımsal üretimde kalitenin artırılması, tarımsal üretimin sanayi ile entegre edilmesi, işsizliğin azaltılması, sağlıksız bir göçün önlenmesi gibi amaçlarla, tarımsal kalkınmaya ilaveten kırsal alt yapı, tarımsal alt yapı, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, örgütlenme, barınma, ulaşım, haberleşme, istihdam, pazarlama, kırsal turizm, yöresel el sanatları gibi sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki mevcut yapılarda ihtiyaçların ve önceliklerin belirlenmesi ve belirlenen hususlarda yetersizliklerin giderilmesi veya iyileştirilmesi için planlanan tüm geliştirici faaliyetleri ifade etmektedir (Turhan, [2005](#): 3).

Tanımdan anlaşılacağı üzere kırsal kalkınma sadece tarımsal kalkınmayı içinde barındırmamaktadır. Ancak kırsal kesimin başlıca geçim kaynağı tarım olduğundan ve gelir oranında diğer yetersizliklerin azaltılacağı düşünüldüğünden, devletler tarımı geliştirme politikalarına daha çok yönelmektedirler. Bu politikalar neticesinde tarıma yönelik destekler ve hibeler verilmektedir (Giray vd., [2004](#): 1).

3. BURSA'DA İPEK BÖCEĞİ YETİŞTİRİCİLİĞİ

Bursa uzun yıllar ipekçiliğin başkenti olarak anılmıştır. Ancak Bursa'nın son dönemlerde bu özelliğini yitirmeye başladığı görülmektedir. 2019 yılında Türkiye'de 59 ilde ipek böceği yetiştirilmiş, bunlardan 90 ton yaş koza elde edilmiştir. Yaş koza üretiminin %53,3'ü Diyarbakır'da, %7,1'i Ankara'da, %10,5'i Antalya'da, %6,21'i Bolu'da, %5,3'ü Muğla'da, %3,5'i Bilecik'te, %3,4'ü İzmir'de, %2,8'i Sakarya'da, %1,7'si Eskişehir'de, %1,6'sı da Batman'da gerçekleştirilmiştir (Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, [2020](#): 2). Görüldüğü gibi Osmanlı'dan beri ipekle bağdaştırılan Bursa, yaş koza üretiminde ilk ona bile girememektedir. Bunun birçok nedeni olmakla birlikte en önemli sebepleri; Bursa'nın hızlı bir şekilde sanayi alanının genişletmesi, ipek üreticilerinin dutluk alanları sanayiye dayalı tarım ürünleri yetiştirmek amacıyla terk etmesi, Bursa merkezindeki iş imkânlarının köylere göre daha fazla olması nedeniyle köylerde yaşayan gençlerin şehre göç etmesinden kaynaklanmaktadır.

Bursa'da ipek böceği yetiştiriciliğine yönelik bazı projeleri hayata geçirme çabaları vardır. Bursa Büyükşehir Belediyesi Uludağ Üniversitesi ile birlikte, diğer ameliyat ipliklerine nazaran daha doğal olan ipek ameliyat ipliği üretimi üzerine çalışmalar yürütmektedir. Bu ürünün üretiminin Bursa'da açılacak fabrikada gerçekleşeceği açıklanmıştır (Dergi Bursa, [2021a](#)). Bursa'da azalışa geçen ipek üretiminin tekrar eski yükselişine geçmesi amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan diğer bir proje ise, ipek böceği üretiminin en yüksek oranda gerçekleştiği ilçelerde ipekli ürün üretimine yönelik atölyelerin hizmete açılmasıdır. Belediye aynı zamanda ipeğin tekrar hatırlanması amacıyla 2013 yılını ipek yılı olarak kutlamış ve Kozadan Kumaşa Bursa I. Koza ve İpek Festivali tertip etmiştir (Dergi Bursa, [2021b](#)).

4. KIRSAL KALKINMA BAĞLAMINDA BURSA'DA İPEKBÖCEĞİ YETİŞTİRİCİLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Yöntem

4.1.1. Araştırmanın modeli

Bursa'da ipek böceği yetiştiricilerine anket uygulanmış, anket yoluyla elde edilen bilgiler değerlendirilerek çeşitli sonuçlara ulaşılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

4.1.2. Evren ve örneklem

Kozabirlik aracılığı ile ipek böceği yetiştiriciliği yapan kişilerle gönüllülük esası dâhilinde anket yapılmıştır. Anket, Bursa'da ipek böceği yetiştiriciliği yapan 13 köy ve bir mahallede yaşayan toplam 48 kişiyi kapsamaktadır.

4.1.3. Veri toplama araç ve teknikleri

Covid-19 pandemisi nedeniyle anket uygulaması yüz yüze yapılamamış, telefonla gerçekleştirilmiştir. Anket; cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum, yerli ya da göçmenlik durumu, aile yapısı, ipek böceği yetiştirme işinin kimden öğrenildiği, bu işin kaç yıldan beri yapıldığı, yetiştiricilik yapılan yer, sahip olunan dutluk alan, Kozabirlik'ten alınan kutu tohum adedi, yetiştiricilerin elde ettiği toplam koza miktarı, elde edilen gelir gibi sorulardan oluşmaktadır.

4.1.4. Verilerin analizi

Anket sorularına verilen cevaplar SPSS 2 programı ile analiz edilmiştir. Sonuçlar frekans ve yüzde olarak iki bölüm halinde tablolarla verilmiştir.

4.2. Bulgular ve Yorumlar

İpek böceği yetiştiricileri ile gerçekleştirilen anket sonuçları 17 başlık halinde ele alınmıştır.

4.2.1. Cinsiyet

Tablo 1

Cinsiyet

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	5	10,4
Erkek	43	89,6
Toplam	48	100,0

Tablo 1'de ipek böceği yetiştiricilerinin cinsiyeti frekans ve yüzde dağılımı olarak verilmiştir. İpek böceği yetiştiren toplam 48 kişinin %89,6'sını erkeklerin, %10,4'ünü ise kadınların oluşturduğu görülmektedir. Köylerde ataerkil toplumun daha yaygın olduğu bilindiğinden Kozabirlik'e başvuranların çoğunun erkek olması normal bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak köylerdeki iş bölümüne bakıldığında ipek böceği yetiştiriciliğiyle daha çok kadınların ilgilendiği göze çarpmaktadır.

4.2.2. Yaş

Tablo 2

Yaş

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
20-35	2	4,2
36-45	4	8,3
46-60	22	45,8
61+	20	41,7
Toplam	48	100,0

Tablo 2'de 48 ipek böceği yetiştiricisinin yaş dağılımları verilmiştir. En yüksek rakamın %45,8 ile 46-60 yaş aralığı, daha sonra da %41,7 ile 61 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Bu durum bize ipek böceği yetiştiriciliğinin daha çok orta ve ileri yaşta kişiler tarafından yapıldığını göstermektedir. Tablodan çıkarılan temel sonuç, ipek böceği yetiştiriciliğinin, gelecekte kırsal kalkınma politikaları ile desteklenmediği takdirde yok olacağını göstermektedir.

4.2.3. Medeni Hal

Tablo 3

Medeni Hal

Medeni Hal	Frekans	Yüzde (%)
Evi	46	95,8
Bekâr	2	4,2
Toplam	48	100,0

Tablo 3'te ipek böceği yetiştiricilerinin medeni durumları verilmiştir. Yetiştiriciler %95,8 ile büyük oranda evli kişilerden oluşmaktadır. Bu yüksek oran bize ipek böceği yetiştiriciliğinin meşakkatli bir iş olduğunu, birden fazla kişi ile yapıldığını göstermektedir.

4.2.4. Eğitim Durumu

Tablo 4

Eğitim

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
İlkokul Mezunu Olmayan	5	10,4
İlkokul	33	68,8
Ortaokul	6	12,5
Lise	4	8,3
Toplam	48	100,0

Tablo 4'te yetiştiricilerin %68,8 ile çoğunluğunun ilkokul mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Yetiştiricilerden en az orana sahip grup ise eğitimi en yüksek olan lise grubudur. Bu durum bize eğitim düzeyi arttıkça bu işle uğraşanların azaldığını ve eğitilmiş kişilerin daha iyi iş standartlarını yakalamak için şehirlere göç ettiğini göstermektedir.

4.2.5. Yerli ya da göçmenlik durumu

Tablo 5

Yerli/Göçmenlik Durumu

Yerli/Göçmenlik Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Yerli	37	77,1
Göçmen	11	22,9
Toplam	48	100,0

Tablo 5'te ipek böceği yetiştiricilerinin büyük oranının (%77,1) yerlilerden oluştuğu görülmektedir. Göçmenlerin bu işle daha az meşgul olmalarının temel sebebi; mübadele döneminde şehre gelen kişilerin büyük çoğunluğunun sanayi ve hizmet sektörü ağırlıklı çalışmaları ve kolay iş bulmak adına köylerden çok şehirlere yerleşmelerinden kaynaklanmaktadır.

4.2.6. Çalışılan sektör

Tablo 6

Çalışılan Sektör

Sektör	Frekans	Yüzde (%)
Tarım	43	89,6
Sanayi	3	4,2
Hizmet	2	4,2
Toplam	48	100,0

Tablo 6'da ipek böceği yetiştiricilerinin çalıştıkları sektör dağılımları verilmiştir. Tarım sektöründe çalışanlar %89,6 birinci sırada gelmektedir. Bu durumun temel sebebi ipek böceği yetiştiriciliğinin ağırlıklı olarak köylerde yapılması ayrıca köylülerin bu işten ek gelir elde etmek etmesinden kaynaklanmaktadır. Hizmet sektöründe çalışanların %4,2 ile en düşük orana sahiptir. Bunun sebebi hizmet sektöründe çalışanların büyük çoğunluğunun şehirlerde yaşaması ve yetiştiriciliğin şehir şartlarında zor olmasıdır.

4.2.7. Aile yapısı

Tablo 7

Aile Yapısı

Aile Yapısı	Frekans	Yüzde (%)
Çekirdek Aile	43	89,6
Büyük Aile	5	10,4
Toplam	48	100,0

Tablo 7'de ipek böceği yetiştiricilerinin aile yapıları gösterilmektedir. Yetiştiricilerin %89,6 ile büyük çoğunluğunu çekirdek aile grubunu oluşturmaktadır. Eskiden daha çok büyük aileler tarafından yapılan bu faaliyet, günümüzde çekirdek aileler tarafından gerçekleştirilmektedir. Çekirdek ailede yer alan birey sayısının az olması, yetiştiriciler tarafından alınan kutu sayılarının da az olmasının temel sebebidir.

4.2.8. İşin öğrenildiği yer

Tablo 8

İşin Öğrenildiği Yer

	Frekans	Yüzde (%)
Aile	44	91,7
Kurs	1	2,1
Diğer	3	6,2
Toplam	48	100,0

Tablo 8’de ipek böceği yetiştiriciliğinin nereden öğrenildiği gösterilmektedir. Yetiştiricilerin %91,7 ile büyük çoğunluğu bu işi ailelerinden öğrenmiştir. Bunun nedeni Bursa’nın ipek böcekçiliğinin geçmişinden kaynaklanmaktadır.

4.2.9. İşin yapılma süresi

Tablo 9

İşin Yapılma Süresi (Yıl)

	Frekans	Yüzde (%)
1-5	12	25,0
6-10	9	18,7
11-20	25	52,1
21+	2	4,2
Toplam	48	100,0

Tablo 9’da ipek böceği yetiştiriciliğinin ne kadar süredir yaptıkları gösterilmiştir. En yüksek oranı 52,1 ile 11-20 yıl grubu, en düşük oranı ise 4,2 ile 21+ grubu oluşturmaktadır. 1-5 grubu ipek böceği yetiştirme işine yeni başlayanlar grubudur ve ankete katılanların dörtte birini oluşturmaktadır. Bu oran bize ipek böceği yetiştiriciliğinin artabileceğini göstermektedir.

4.2.10. İşin yapıldığı yer

Tablo 10

İşin Yapıldığı Yer

	Frekans	Yüzde (%)
Kendi evi	47	97,9
Akraba evi	1	2,1
Toplam	48	100,0

Tablo 10'da ipek böceği yetiştiriciliğinin hangi mekanda yapıldığı üzerinde durulmaktadır. Anket yapılan kişilerin büyük çoğunluğu (%97,9) işi kendi evlerinde gerçekleştirmektedir. Bunun temel sebebi ipek böceği yetiştirilme süresinin kısa olması ve elde edilen gelirin kiraya verilip azaltılmak istenmemesidir. Aynı zamanda ipek böcekçiliğinin uzun yıllardır yapılmasından kaynaklı olarak böceklerin aile bireyi gibi ayrı odalarının olmasından kaynaklanmaktadır.

4.2.11. İşin yapıldığı yerin alanı

Tablo 11

İpek Böceğinin Beslendiği Alan (m²)

	Frekans	Yüzde (%)
25-30	10	20,9
31-40	6	12,5
41-60	16	33,3
61-80	16	33,3
Toplam	48	100,0

Tablo 11'de ipek böceği besleme alanlarının dağılımları verilmektedir. En yüksek oranı %33,3 ile 41-60 ve 61-80 m²'lik alanlar paylaşmaktadır. İpek böceği hassas bir hayvan olduğundan alanın genişliği ipek böceğinin verdiği kozanın kalitesiyle bağlantılıdır. Kozaların kaliteli olması üreticiler tarafından arzu edilen bir durumdur. Bu bağlamda, ipek böceği yetiştiricilerinin büyük çoğunluğu daha geniş alanları tercih etmektedirler.

4.2.12. Dutluk alan**Tablo 12***Sahip Olunan Dutluk Alan (m²)*

	Frekans	Yüzde (%)
100-200	8	16,7
201-400	21	43,7
401-500	8	16,7
501+	11	22,9
Toplam	48	100,0

Tablo 12’de kullanılan dutluk alan dağılımları verilmektedir. Dutluk alanın büyüklüğü üreticilerin Kozabirlik’ten alacakları kutu sayısı ile paralellik göstermektedir. 201-400 alanının ankette en yüksek orana sahip olması (%43,7), yetiştiricilerin almış oldukları kutu sayılarının da yüksek olmadığı anlamına gelmektedir.

4.2.13. Kutu sayısı**Tablo 13***Koza Birlikten Alınan Kutu Sayısı (Adet)*

	Frekans	Yüzde (%)
1	16	33,3
2	18	37,5
3	7	14,6
4	7	14,6
Toplam	48	100,0

Tablo 13’te Kozabirlik’ten alınan kutu adetleri verilmiştir. En çok alınan kutu adedi %37,5 oranında 2 kutudur. Yetiştiricilerin çoğunluğunun 2 kutu ile yetinmesinin nedeni; dutluk alanların azlığı ve yetiştiriciliğe yan gelir gözüyle bakılmasından kaynaklanmaktadır.

4.2.14. Üretilen koza miktarı**Tablo 14***2020 Yılında Üretilen Koza Miktarı (kg)*

	Frekans	Yüzde (%)
20-40	17	35,5
41-60	10	20,8
61-80	10	20,8
81+	11	22,9
Toplam	48	100,0

Tablo 14'te 2020 yılında üretilen toplam koza miktarları verilmiştir. En yüksek koza üretimi %35,5 ile 20-40 kg grubuna aittir. Üretilen koza miktarıyla gelir doğru orantılı olacağından, üreticilerin gelirlerinin de düşük seviyelerde seyrettiği sonucuna varabiliriz.

4.2.15. Kutu başına elde edilen gelir**Tablo 15***Bir Kutudan Elde Edilen Gelir (TL)*

	Frekans	Yüzde (%)
0 – 1.000	3	6,3
1.001 – 2.000	11	22,9
2.001 – 3.000	29	60,4
3.000+	5	10,4
Toplam	48	100,0

Tablo 15'te bir kutudan elde edilen gelir miktarları gösterilmiştir. En düşük oran %6,3 ile 0-1.000 TL grubuna aittir. 0-1.000 TL grubunda yer alan yetiştiricilerin aldıkları kutuları verimli kullanmadıkları sonucunu çıkarabiliriz. 60,4 ile en yüksek orana sahip grup 2.001-3.000 TL grubudur. Bu gelir aralığı ülke genelinde yaygındır. 3.001+ TL gelir elde eden yetiştiricilerin ise, aldıkları yumurta kutularını ortalamanın üstünde verimli kullandığı sonucuna varabiliriz.

4.2.16. Yıllık gelir**Tablo 16***2020 Yılında Elde Edilen Gelir (TL)*

	Frekans	Yüzde (%)
1.000 – 3.000	14	29,2
3.001 – 5.000	12	25,0
5.001 – 7.000	12	25,0
7.001+	10	20,8
Toplam	48	100,0

Tablo 16’da 2020 yılında elde edilen gelir miktarları ve oranları verilmiştir. Üreticilerin %25’i 3001-5000 TL ve 5001-7000 TL gelir elde etmektedir. Üreticilerin yarısının 3000-7000 TL gelir elde ettiği görülmektedir. Ankete katılan 48 kişiden sadece 10 tanesi (%20,8) 7000 TL’nin üzerinde gelir elde etmektedir. 48 üreticiden 14 tanesi %29,2’lik en yüksek oranla 1000-3000 TL arası düşük gelir elde eden üreticilerden oluşmaktadır. Bu bilgilerden hareketle, yetiştiricilerin çoğunluğunun verilen kutuları verimsiz kullandığı sonucunu çıkarabiliriz.

4.2.17. İşe devam edip etmeme konusunda görüşler**Tablo 17***İpek Böceği Yetiştiricilerinin İşe Devam Konusundaki Görüşleri*

	Frekans	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılıyorum	23	47,9
Kısmen Katılıyorum	10	20,8
Katılmıyorum	3	6,3
Kesinlikle Katılmıyorum	12	25,0
Toplam	48	100,0

Tablo 17'de Üreticilerin, ipek böceği yetiştiriciliğine bakış açısı çizelgedeki şıklar üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır. Yetiştiricilerin gibi büyük çoğunluğu (%47,9) kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretleyerek bu işe devam etmek istediklerini belirtmektedir. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretleyenler (%25) ipek böceği yetiştirme işine devam etmek istemediklerini dile getirmişlerdir. Bunu nedeni sorulduğunda üç başlık altında toplayabileceğimiz sorunları dile getirmişlerdir. Bu sorunlar; İpek böceği üretimi sonucu elde edilen gelirlerin eskiye göre azalması, alternatif tarım ürünlerinin dutluk alanlara göre daha cazip gelir getirmesi ve ipek böceği yetiştiriciliğinde yardımda bulunan genç aile bireylerinin şehirlere göç etmesi şeklinde ifade edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bursa'da ipekböceği üretiminin kırsal kalkınmaya katkısını ortaya koymak amacıyla, ipek böceği yetiştiriciliği yapan 13 köy ve 1 mahallede yaşayan toplam 48 kişi ile anket yapılmıştır. Anket yoluyla elde edilen bilgiler değerlendirilerek çeşitli sonuçlara ulaşılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

- Anketin gerçekleştirildiği 48 üreticinin %89,6'sı erkeklerden, % 45,8'i 46-60 yaş grubundan, % 95,8'i evlilerden, %68,8 oranı ile ilköğretim mezunu kişilerden ve %77,1'i de Bursa'nın yerlilerinden oluşturmaktadır.
- Ankete katılanların % 89,6'sı tarım sektöründe çalıştığını, %%91,7'si ipek böceği yetiştiriciliğini ailesinden öğrendiğini, %52,1'i 11-20 yıldır bu işle meşgul olduğunu ve %97,9'u da işi kendi evinde yaptığını ifade etmiştir.
- Ankete katılan üreticilerin %33,3'ü 41-60 m²lik alanda, yine %33,3'ü 61-80 m²lik alanda ipek böceği beslediğini, %43,7'si 201-400 m² dutluk alana sahip olduğunu, %37,5'i iki adet kutu aldığını ve %35,5'i de yılda 20-40 kg koza ürettiğini beyan etmiştir.
- Anketin yapıldığı 48 kişinin %60,4'ü kutu başına 2001-3000 TL, %25'i 3001-5000 TL ve %25'i de 5001-7000 TL yıllık gelir elde etmektedir.
- Ankete katılanların büyük çoğunluğu (%47,9) ipek böceği yetiştirme işine devam etmeyi düşünmektedir. Ankete katılanların %25'i de ipek böceği üretimi sonucu elde edilen gelirin eskiye göre azalması, alternatif tarım ürünlerinin dutluk alanlara göre daha cazip gelir getirmesi ve bu işi yaparken kendilerine yardımda bulunan genç aile bireylerinin şehirlere göç etmesi gibi sorunlar nedeniyle bu işe devam etmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

5.2. Öneriler

- Osmanlı döneminden itibaren ipekle anılan günümüzde bu alanında gerileme dönemi yaşamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri genç nüfusun şehirlere göç etmesi ve kırsalda kalan yaşlı nüfus eliyle bu işin gerçekleştirilmeye çalışılmasıdır. Kırsal kalkınmaya yönelik politikalar uygulayarak bu olumsuzluklar ortadan kaldırılmalıdır.
- Tarımsal faaliyetin kollarından biri olan ipek böceği yetiştiriciliği, 40 gün gibi kısa bir sürede üreticilere gelir sağlamaktadır. Devletin Bursa'da ipek üretimini artırmak amacıyla ipek böceğine yönelik ücretsiz seminer ve kurslar vermesi son derece yararlı olacaktır. Bursa'da

kapatılan İpekçilik Enstitüsü gibi bir kurum oluşturulmalı, şehrin sahip olduğu üniversitelerde ipekçilik üzerine bölümler açılmalıdır.

- Köylülerin kullanabileceği altyapısı olan ücretsiz ipek böceği besleme evleri ve köylülerin ücretsiz kullanabilecekleri ortak dut alanları oluşturulmalıdır. Günümüzde köylüler diğer üretim kollarını daha avantajlı görmekte ve dut ağaçlarını kesmektedir. Bursa yöneticileri bu durumun önüne geçmek için yetiştiricilere hibe desteği vermeli aynı zamanda koza fiyatlarını artırmalı ve köylülere yeni pazarlar bulmaları için yardımcı olmalıdır.
- Bursa ipeği uluslararası pazarlara tanıtılmalı, Bursa'nın turistik yerlerinde ipekten yapılan ürünler ön plana çıkarılmalıdır.
- Bu önerilerin gerçekleşmesi ile birlikte ipek böceği üretimi artacak, işsizlikte azalma meydana gelecek, ihracat artacak, aynı zamanda kırsal kalkınmaya katkı sağlanacaktır.

Beyan ve Açıklama / Disclosure Statement

Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

The author has no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Funding

Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

No funding to declare for this study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı / Author Contribution Statement

Bütün yazarlar eşit düzeyde katkı vermiştir.

All authors have contributed equally.

Etik Kurul İzni / Ethics Board Approval

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

This study does not require ethics board approval.

Bu Makaleye Atıf Vermek İçin / To Cite This Article: Memiş, H. ve Akgül, K. (2021). Kırsal kalkınma bağlamında Bursa'da ipek böceği yetiştiriciliği üzerine bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 145-159.

KAYNAKÇA

- Ayna, E. (2011). *Türkiye'de bölgesel kalkınma politikaları ve kalkınma ajansları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Bostan, Ç. ve Gül, A. (2017). Mekânsal planlamada sürdürülebilir kalkınma/gelişme paradoksu. K. Temurçin ve M. A. Dulupçu (Ed.), *Türkiye'de mekansal ve bölgesel dönüşümler* içinde (s. 63-76). Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- Dergi Bursa. (2021a). *Bursa beyazının yeniden doğuşu*. 13.01.2020 tarihinde <http://www.dergibursa.com.tr/bursa-beyazinin-yeniden-dogusu/> adresinden erişilmiştir.
- Dergi Bursa. (2021b). *Dünyaya dokunan bir aşk*. 15.01.2020 tarihinde <http://www.dergibursa.com.tr/dunyaya-dokunan-bir-ask/> adresinden erişilmiştir.
- Giray, F. H., Akın, A. ve Gün, S. (2004, 16-18 Eylül). *Kırsal kalkınmada yeni perspektifler* (Bildiri Sunumu). Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi (161-168). Tokat, Türkiye. <https://tarekoder.org/2004tokat/157-164.pdf>
- Oygür, V. (2014). Madencilik ve sürdürülebilir kalkınma. *Türkiye Madenciler Derneği Dergisi*, 51, 86-92.
- Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü. (2020). *Tarım ürünleri piyasaları ipek böcekçiliği*. Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı. 18.11.2020 tarihinde <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tar%C4%B1m%20C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasalar%C4%B1/2020-Temmuz%20Tar%C4%B1m%20C3%9Cr%C3%BCnleri%20Raporu/%C4%B0pek%20B%C3%B6cek%C3%A7ili%C4%9Fi,Temmuz-2020,%20Tar%C4%B1m%20C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasalar%C4%B1%20Raporlar%C4%B1%20V2.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Turhan, M. S. (2005). *Avrupa Birliği üyeliği yolunda Türkiye kırsal kalkınma tedbirleri uygulama süreci* (Uzmanlık Tezi). T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı. Ankara.